

Farsund
kommune

Foto: Helge S. Hansen

Energi- og klimaplan 2026-2035

Handlingsplan og tiltaksbank 2026-2030

Høringsforslag 18.06.2026

Innhold

Innledning	2
1. Mål og strategier	2
2. Tiltak og virkemidler	3
2.1. Energiltak.....	3
2.2. Klimatiltak i kommunesamfunnet	3
2.3. Klimatiltak i kommunens virksomhet.....	4
2.4. Klimatilpasning	4
2.5. Oppfølging og rullering	5
Vedlegg tiltaksbank:	5
1. Enhetenes beskrivelse av dagens situasjon og forslag til nye klimatiltak	5
2. Miljødirektoratets mål-tiltak i kommunesektoren.....	5

Tiltaksbank

Ansvarlig enhet	Side		
	Kommunen som innkjøper, eier og drifter	Kommunen som myndighet og samfunnsutvikler	Miljødirektoratets mål-tiltak
Teknisk drift	6-7	13	19-22
Landbruk	8	14-15	19 og 21
Storhavn	8		
Renovasjonsselskapet	8-9		
Skoler	9-10		
Barnehager	10		
Kultur	10-11		
Barnevern	11		
PPT	11-12		
Helse- og omsorg	12		
Teknisk forvaltning		13-14	19-21
Næring		15-16	

Innledning

Denne handlingsplanen for energi og klima beskriver kommunens prioriterte tiltak for å redusere klimagassutslipp, styrke energisystemet og tilpasse kommunesamfunnet til et endret klima. Planen bygger på gjeldende kunnskapsgrunnlag, nasjonale føringer og lokale forutsetninger, og skal sikre en helhetlig og effektiv gjennomføring av kommunens energi- og klimaarbeid.

1. Mål og strategier

Energi- og klimamål og strategier er sammenstilt i tabellen nedenfor

Tema	Energi- og klimamål	Strategier
Energiproduksjon	Kommunen legger til rette for naturvennlig energiproduksjon som støtter næringslivets energibehov.	Bruke kommunens rolle som planmyndighet til å styre lokalisering av energiproduksjon slik at naturhensynene ivaretas.
Energiforsyning	Kommunesamfunnet har til enhver tid tilstrekkelig og stabil tilgang på energi.	Sikre langsiktig og helhetlig planlegging av energiforsyningen i samarbeid med relevante aktører
Strømnettet	Strømnettet planlegges helhetlig og langsiktig for å minimere naturinngrep og koordinere nye kraftlinjer gjennom kommunen	Styre nettutviklingen gjennom arealplanlegging og tidlig avklaring av traséer.
Reduksjon av klimagassutslipp fra kommunesamfunnet Farsund	I Farsund er direkte klimagassutslipp i ikke-kvotepliktig sektor redusert med 55 % innen 2030 sammenlignet med referanseåret 2017 ¹	Bruke kommunen sin rolle som myndighet og samfunnsutvikler til å legge til rette for reduksjon av klimagassutslipp i hele kommunesamfunnet.
	I 2035 er direkte klimagassutslipp i ikke-kvotepliktig sektor redusert med 70 % sammenlignet med 2017 ²	
Reduksjon av klimagassutslipp fra kommunens virksomhet	Kommunen har redusert direkte klimagassutslipp i egen drift med 55 % innen 2030 sammenlignet med 2024 ³	- Økt fokus på klimagassreduksjon i hele kommunens virksomhet (kommunen som innkjøper, eier/drifter og byggherre) - Stille tydelige klima- og miljøkrav i anskaffelser
	Innen 2035 er direkte klimagassutslipp i egen drift redusert med 70 % sammenlignet med 2024 ⁴	
	Kommunen har redusert indirekte klimagassutslipp sammenlignet med 2024	
Funksjonsmål for kommunale anskaffelser (Scope 3) ⁵	Alle vesentlige innkjøp til utstyr og drift skal ha klima- og miljøkrav eller -kriterier innen 2027	Miljøkrav til kommunale anskaffelser
	Øke andel gjenbruk med 30% innen 2030 sammenlignet med 2024	

¹ Målet er en tilpasning til Regionplan Agder 2030 hovedmål 1.9, men avgrenset til ikke-kvotepliktige utslipp

² Målet er en tilpasning til klimaloven paragraf 4, men avgrenset til ikke-kvotepliktige utslipp.

Referanseåret er det samme som 2030-målet, jf. Regionplan Agder 2030

³ Målet er en tilpasning til Regionplan Agder 2030 hovedmål 1.9.

⁴ Målet er en tilpasning til klimaloven paragraf 4

⁵ Funksjonsmål og miljøkrav er beskrevet i energi- og klimaplanen (side 9)

	Alle relevante og vesentlige nye kontrakter skal ha klima- og miljøkrav eller -kriterier innen 2027	
	Transport i kommunens leveranser skal som hovedregel være nullutslipp eller fossilfri innen 2030.	
Klimatilpasning	Farsund kommune er godt forberedt på et våtere, varmere og villere klima	• Systematisk arbeid med risiko og sårbarhet • Integrere klimatilpasning i all planlegging

2. Tiltak/virkemidler og ansvar

Tiltak og virkemidler er sortert på energitiltak, klimatilpasning og klimatilpasning

- For energi og klimatilpasning beskriver handlingsplanen tiltak/virkemidler og ansvar.
- For klimatilpasning beskriver planen tiltaksområder og ansvar, og en tiltaksbank som inneholder tiltak som er relevante i løpet av handlingsplanperioden.

Tiltaksoversikten er ikke uttømmende, og nye tiltak vil kunne tas inn over tid.

Handlingsplanen er basert på at ansvarlig enhet utarbeider forslag til prioriterte tiltak basert på tiltakene i tiltaksbanken i forbindelse med det årlige budsjettarbeidet. I handlingsprogrammet til økonomiplanen blir det årlig vurdert hvilke tiltak som skal prioriteres for kommende år.

2.1. Energitiltak

Tema	Tiltak / virkemidler	Ansvar
Energiproduksjon	Kartlegge egnede områder og konfliktnivå for vind- og solkraft som en del av arbeidet med revisjon av kommuneplanens arealdel.	Teknisk forvaltning
	Innarbeide muligheter for vind- og solkraft i arealdelen	Teknisk forvaltning
Energiforsyning	Jevnlig oppdatering av oversikt over kommunesamfunnsts forventede energibehov i et 20-års perspektiv.	Næring
	Samarbeide med Statnett, Glitre Nett AS og næringslivet om energiforsyningen	Næring
	Tidlig dialog om nye større næringsetableringer	Næring
Strømnettet	Planmessig sikring av nødvendig areal til fremtidig transmisjons- og regionalnett i forbindelse med revisjon av kommuneplanens arealdel	Teknisk forvaltning

2.2. Klimatilpasning i kommunesamfunnet

Prioriterte innsatsområder	Tiltaksområder	Ansvar
Transport og mobilitet	Transporteffektiv arealbruk (fortetting, samlokalisering)	Teknisk forvaltning
	Tilrettelegging for gange, sykkel og kollektivtransport	Teknisk forvaltning Teknisk drift
	Lade- og energiinfrastruktur for nullutslippskjøretøy	Teknisk forvaltning Teknisk drift
	Landstrøm og nullutslippsløsninger i havn og sjøfart	Teknisk forvaltning Havn

Arealbruk, natur og karbonrike arealer	Unngå nedbygging av skog, myr og dyrka mark	Teknisk forvaltning
	Høy arealutnyttelse i sentrale områder	Teknisk forvaltning
	Naturbaserte løsninger og grønne strukturer	Teknisk forvaltning
	Vern og styrking av naturens karbonlagre	Teknisk forvaltning
Landbruk	Klimavennlig jordbruksdrift og redusert lystgass/metan	Landbruk
	Aktiv skogforvaltning for økt karbonbinding	Landbruk
	Vern av jordbruksareal og stans i nydyrking av myr	Landbruk
Sirkulær økonomi og forbruk	Ombruk, reparasjon og materialgjenvinning	Teknisk drift
	Redusert matsvinn i husholdninger og næringsliv	Renovasjonsselskapet
	Industriell symbiose og samarbeid med næringslivet	Næring

2.3. Klimatiltak i kommunens virksomhet

Prioriterte innsatsområder	Tiltaksområder	Ansvar
Transport og maskinbruk i kommunal drift (Scope 1)	Full overgang til nullutslipps tjenestebiler	Alle enheter
	Elektrifisering eller biodrivstoff i maskinparken	Teknisk drift
	Overgang til fossilfrie bygge- og anleggsplasser	Teknisk drift
Energi i kommunale bygg (Scope 1 og 2)	Videre energieffektivisering av bygg og anlegg	Teknisk drift
	Fornybar varme, spillvarme og solenergi	Teknisk drift
	Smarte styringssystemer og energiledelse	Teknisk drift
Klimavennlige anskaffelser (Scope 3)	Strengere klima- og miljøkrav i innkjøp	Alle enheter
	Overgang til fossilfrie transport i leveranser	Alle enheter
	Prioritere gjenbruk, sirkulære løsninger og levetid	Alle enheter
	Klimavennlig mat og redusert matsvinn	Alle enheter
Avfall, ombruk og matsvinn i egen virksomhet	Systematisk kildesortering i alle bygg	Alle enheter
	Økt ombruk av møbler, inventar og byggematerialer	Alle enheter
	Måling og reduksjon av matsvinn	Helse/omsorg Oppvekst/kultur
	Redusert engangsbruk	Alle enheter
Organisering, kompetanse og styring	Tydelig politisk og administrativ forankring	Sentral-administrasjonen
	Kompetanseheving i alle enheter	Sentral-administrasjonen
	Systematisk rapportering og oppfølging	Sentral-administrasjonen
	Samordning med økonomiplan og budsjett	Sentral-administrasjonen

2.4. Klimatilpasning

Tema	Tiltak / virkemidler	Ansvar
ROS-analyser	Utarbeide og oppdatere risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS-analyser) for uønska hendelser som følge av et våtere, varmere og villere klima	Alle enheter
Beredskapsplaner	Innarbeide klimarelatert risiko og sårbarhet i kommunens helhetlige ROS og beredskapsplan	Sentral-administrasjonen
Kommuneplanen	Innarbeide sikkerhets- og sårbarhetsyn i kommuneplanens samfunnsdel og arealdel samt reguleringsplaner	Sentral-administrasjonen Teknisk forvaltning

2.5. Oppfølging og rullering

Handlingsplanen rulleres årlig

- Årlig oppdatering av tiltakene i tiltaksbanken
- Rapportering i årsmeldingen

Vedlegg tiltaksbank:

1. Enhetenes beskrivelse av dagens situasjon og forslag til nye klimatiltak
2. Miljødirektoratets mål-tiltak i kommunesektoren

Tiltaksbank

Ansvarlig enhet	Side		
	Kommunen som innkjøper, eier og drifter	Kommunen som myndighet og samfunnsutvikler	Miljødirektoratets må-tiltak
Teknisk drift	6-7	13	19-22
Landbruk	8	14-15	19 og 21
Storhavn	8		
Renovasjonsselskapet	8-9		
Skoler	9-10		
Barnehager	10		
Kultur	10-11		
Barnevern	11		
PPT	11-12		
Helse- og omsorg	12		
Teknisk forvaltning		13-14	19-21
Næring		15-16	

Vedlegg 1: Enhetenes beskrivelse av dagens situasjon og forslag til nye klimatiltak

Formannskapet i Farsund vedtok i møte 28/8-25, sak 39/25:

I arbeidet med revisjonen av Energi- og klimaplanen ber formannskapet om at det blir lagt til grunn en moderat økning av Farsund kommunes ambisjonsnivå på klimaområdet.

En moderat økning ble definert som økt kapasitet og kompetanse, og dette ble lagt til grunn for en intern prosess hvor alle enhetene i kommunen ble bedt om å beskrive eksisterende klimagassreduserende tiltak, og forslag til nye tiltak frem mot 2030. Resultatet framgår av tabellen nedenfor.

Tabellene nedenfor er sortert på kommunen som innkjøper, eier og drifter av egen virksomhet og kommunen som myndighet og samfunnsutvikler

Kommunen som innkjøper, eier og drifter av egen virksomhet

Teknisk drift Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Avfall og deponi	God sortering av avfall på bygg og avdelinger. Noe ombruk, men ikke systematisert.	1. Etablere ordning for ombruk av materialer og inventar.
Bygge- og anleggsplasser	Kommunen etterspør klimavennlige løsninger, men praksis varierer. Egen maskinpark er fortsatt hovedsakelig fossil.	2. Krav om utslippsfrie anleggsplasser der det er mulig. 3. Utskiftingsplan for egen maskinpark til elektriske/bioenergi-løsninger og koordineres mot beredskapsbehovet.

Teknisk drift Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Fossilfri varme	Alle større kommunale bygg har fjernvarme basert på flis. Lite eller ingen fossil spisslast i drift. Spisslast er hovedsakelig elektrisk.	4. Videre utvidelse av fjernvarmedekning der det er mulig. 5. Vurdere supplerende varmepumper for ytterligere energieffektivisering.
Ladeinfrastruktur	Begrenset ladeinfrastruktur for tjenestebiler. VA og drift har hovedsakelig fossile kjøretøy.	6. Ladeplan for hele tjenestebilparken. 7. Hurtiglading for tyngre drift- og VA-kjøretøy. 8. Ladeinfrastruktur i alle nye kommunale bygg.
Mat og matsvinn	Ulike rutiner for matsvinn i skoler og institusjoner	9. Tilrettelegging for kompost/biobeholder. 10. Standardiserte rutiner for merking og oppbevaring.
Veitransport (kommunal drift)	Blandet bilpark av elektriske og fossile tjenestebiler. VA og drift har hovedsakelig fossile maskiner og kjøretøy.	11. Utskiftingsplan for bil- og maskinpark til elektriske/bioenergiløsninger og koordineres mot beredskapsbehovet.
VA-sektoren	Betydelig energiforbruk i pumping og rensing. Prosessgasser ikke kartlagt. Overvannsløsninger mangler helhet.	12. Energiscreening av alle VA-anlegg. 13. Utrede energigjenvinning fra avløpsvann og slam. 14. Implementere naturbaserte overvannsløsninger. 15. Kartlegging av metan/lystgassutslipp.
Bygg og eiendom – energieffektivisering	Årlige energieffektiviseringstiltak gjennom utskifting til LED i bygg. Større bygg har fjernvarme med flis.	16. Utarbeide samlet energi forbedringsmuligheter.
Veibelysning	Årlig utskifting av veibelysning til LED-armaturer innenfor gjeldende budsjett.	17. Utarbeide flerårig utskiftingsplan for å sikre raskere overgang til LED. 18. Utrede intelligente styringssystemer (dimming, sensorer) for redusert energibruk.
Renhold	Høyt fokus på minimal bruk av kjemikalier. Fokus på bruk av rett type kjemikalier til rett bruk.	19. Innføre svanemerkede produkter. 20. Optimaliserte renholdsplaner. 21. Opplæring i miljøvennlig renhold.

Kommunens landbruksdrift Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Jordbruk	Opprettholder driveplikt med utleie av kommunens dyrka mark.	1. Fortsette dagens tiltak, og være pådriver for klimavennlig driftsmetoder.
Skogbruk	Kommunen forvalter 3 713 dekar produktivt skogareal og har etablert rutiner for bærekraftig drift. Skogen har en total kubikkmasse på 51 762 m ³ og binder ca. 116 388 tonn CO ₂ . Årlig tilvekst er 1 593 m ³ , med et årlig CO ₂ -opptak på 3 735 tonn.	2. Prioritere foryngelse og planting av klimatilpassede treslag på høy bonitet for å styrke tilvekst og karbonbinding. 3. Bruke skogfond aktivt til tiltak som øker produksjonsevne og karbonlagring. 4. Rapportere skogens CO ₂ -binding i kommunens klimaregnskap og synliggjøre effekten av tiltak.

Storhavn Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Energi	Lundevågen - Bygget 2 vertikale vindturbiner - Solceller på tak på flere industribygg - Alle opplagsbåter som ligger lengre enn 2 uker er tilkople land-strøm 6 uttak for lading av el-båter (2 på Torvet, 2 på Jansens plan og 2 i Lundevågen) - Skiftet all utebelysning til LED - Differensiert farvannsavgift (anløpsavgift) for lavutslippsfartøy Listahavnen - Skiftet all utebelysning til LED	Lundevågen: - Etablering av batteribank for lagring av strøm fra solceller og vindturbin - Flere solcellepaneler på Asco lagerhall - Ladestrøm (10 MW) til dypvannskaia i Lundevågen

Renovasjons- selskapet Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Avfallshåndtering	RFL har ansvaret for avfallshåndtering i Farsund kommune. Det innebærer blant annet innhenting av avfall og drift av miljøstasjon. Eksisterende renovasjonsordninger omfatter: Innsamling og gjenvinning av matavfall, plast, papp og papir, glass og metall. Restavfall energi-gjenvinnes	1. Økt utsortering av plast og papir i restavfallet hos kunde. 2. Ytterligere utsortering av plast og papir fra restavfallet (maskinell sortering)

Renovasjons-selskapet	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Tema		
	• Materialgjenvinning av el-avfall og fritidsbåter • Innsamling av farlig avfall og asbest for annen behandling • Mottak for gjenbruk av tekstiler og bygningsavfall	
Deponi	Avfallsanlegget overvåkes med tanke på utslipp og forurensning. Sivevannet fra anlegget renses lokalt og slippes ut på dypt vann i Lundevågen. Det er anlagt oljeutskiller i tilknytning til sorteringsflate m.m. Avbrenning av deponigass har i mange år ikke vært mulig ettersom det ikke finnes tilgjengelig gass i deponiet. Det har ikke vært registrert luktplager fra deponiet.	

Skoler	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Tema		
Avfall	Kildesortering (papir, plast, restavfall, matavfall) med stasjoner i gangene og personalrom. Miljørådet organiserer sortering av el-avfall, farlig avfall, glass og metall. Fokus på redusert utskrift og gjenbruk (klesstativ, materialer i kunst & håndverk).	1. Kompostbinge 2. Bedre skilting og fargekoding 3. Opplæring i sortering 4. Konkurranser og søppelplukkedager 5. Gjenbruksstasjoner 6. Bedre skilting og fargekoding på kildesorterings-stasjonene i ganga
Fornybar energi		7. Sykler som produserer strøm 8. Regnvann til minivannkraft
Mat og matsvinn	Lite matsvinn i kantine og skolekjøkken, salg av gårdsdagens mat.	9. Kompost 10. Restemat-dager 11. Bruke mat fra butikker som ellers kastes
Arealbruk	Kjøkkenhage, vedhogst, blomstereng, insektshotell, fuglekasser.	
Transport	Mange elever tar buss, men for mange foreldre kjører til skolen. Hjertesone etablert.	12. Kampanjer for sykling/gåing, premier 13. Reparasjonsdager for sykler 14. Sykkelstativ for ansatte.
Prosjektarbeid	Havmonsteruka – tverrfaglig prosjekt om havmiljø og plastproblematikk.	
Miljøprofil	Skolen er grønn-flagg skole.	

Skoler Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
	Miljørådet jobber aktivt med biologisk mangfold og avfall.	
Andre tiltak		15. Drivhus 16. Tettere samarbeid med bedrifter om gjenbruk 17. Opplæring i reparasjon (sykkel, klær) 18. Redusere standby-modus på elektronikk 19. Klare retningslinjer for bruk av Kl.

Barnehager Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Avfall	Miljøuka, Bærekraft, Kildesortering Flaskepant, Gjenbruksmarked Mat og matsvinn: Grønt flagg Bærekraftig mat, Matnyttig/Matjungelen Rutiner for å unngå matsvinn Minst mulig bruk av engangsprodukter	1. Videreføre kildesortering, mat og matsvinn-aktiviteter
Holdnings- skapende arbeid	Tett samarbeid med Havmonster prosjektet Rutiner som fremmer miljøbevissthet	2. Videreføre holdningsskapende arbeid. 3. Fremme miljøbevissthet 4. Kompetanseheving for både ansatte, barn og elever
Innkjøp	Krav til leverandør i innkjøpsavtaler	

Kultur Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Avfall Sirkulær økonomi	Kildesortering Panting, gjenbruk av møbler, materiell og tekstiler til kostymer og dekorasjoner	1. Videreføre og styrke kildesortering på alle kulturarenaer 2. Videreføre tiltak for sirkulær økonomi
Mat og matsvinn	Fokus på å redusere matsvinn på fritidsklubbene og ved arrangementer i alle kulturenheter.	3. Planlagt meny og innkjøp. 4. Lage halvårsplaner for matservering på klubbene for å redusere svinn og varetransport.
Transport	Det benyttes transport i forbindelse med møter, arrangementer og MOT-turer. Fokus på samkjøring og fulle busser	5. Samkjøring i forbindelse med arrangementer og møter.

Kultur Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
		6. Benytte digitale møter i de sammenhenger det er mulig for å redusere reise. 7. Oppfordre til å sykle til jobben og kulturarenaene. 8. Kulturskolen har ønske om å lease egen el-kulturbil 9. Bruke et enkelt skjema for å organisere samkjøring til møter og arrangementer på tvers av enheter.
Redusert papirbruk	Fokus på digitalisering av markedsføring, billetter, plakater og undervisningsmateriell Digitale skjerm-løsninger, app og nettside benyttes	10. Redusere utskrift ytterligere ved mer digital opplæring. 11. Økt betaling på utskrifter og kopier vil redusere papirforbruk på biblioteket.
Holdnings- skapende arbeid	Kunstfagene brukes til å fremme miljøbevissthet hos barn og unge gjennom naturrelaterte kunstprosjekter.	12. Kultursektoren har en unik mulighet til å påvirke holdninger og atferd gjennom formidling og fellesskap både for ansatte og brukere av kulturarenaene.
Klima- ambassadører		13. Opprette et ungdomsinitiativ der deltakerne får ansvar for grønne tiltak i fritidsklubbene. Ungdomsstyret eller Ungdomsrådet?

Barnevern Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Kontinuerlige tiltak		1. Minimalisere matsvinn 2. Minimalisere bruken av papirutskrifter
Bilbruk Kortsiktige tiltak		3. Mer effektiv bruk av bilparken 4. Hjemmekontor/disponible kontorer i korter økter før møter ute i feltet etter avtale med leder 5. Økt bruk av digitale møter
Bilbruk Tiltak på lengre sikt		6. Overgang til nullutslippsbiler 7. Leverandørkrav

PPT Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Avfall	Sorterer søppel i kategorier: mat, plast, papp, restavfall, glass og metall,	

PPT Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
	Pant sorteres ut og pantes	
Bilbruk	Redusert kjøring: Har økt fokus på samkjøring til arrangementer hvor flere deltar.	1. Hjemmekontor i korter økter før møter ute i feltet etter avtale med leder 2. Samkjøring

Helse- og omsorg Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Avfall	Kildesortering etablert, men engangsartikler brukes mye i helse og omsorg.	1. Redusere engangsartikler 2. Øke gjenbruk 3. Innføre måling av avfallsmengder.
Matsvinn	Matsvinn i institusjoner ikke systematisk målt.	4. Innføre matsvinnregistrering på enheter med matproduksjon 5. Klimavennlige menyer 6. Delta i bransjeavtalen for matsvinn
Bilpark	16 elbiler, 8 hybrid, 8 fossilbiler.	7. Full overgang til elbiler 8. Ruteoptimalisering med Spider for å redusere kjørelengde og effektivisere.
Innkjøp	Miljøkrav i innkjøpsreglement, men lite spesifikke krav til leverandører. Aktiv forsyning for å redusere lagerbeholdning og ikke ta inn mer enn man trenger.	9. Strengere krav til livssyklus-kostnader og klimabelastning 10. Prioritere leverandører med lavt fotavtrykk. 11. Videreutvikle aktiv forsyning med digitale verktøy
Kompetanse og kultur	Miljøbevissthet varierer, ingen systematisk opplæring	12. Miljøopplæring for ansatte (e-læring) 13. Kampanjer for matsvinn og energibruk 14. LEAN-arbeid for ressursoptimalisering.
Sterk beredskap		15. Utforme ROS-analyse og beredskapsplan ifm. klimaendringer for helsebygg og tjenestetilbud. For eksempel ift. el-biler tror vi kan fort være veldig sårbar om man «bare tenker EL løsninger»
Transport	Redusert kjøring: Har økt fokus på samkjøring til arrangementer hvor flere deltar. Økt fokus på å flytte fysiske møter til digitale møter	16. Mer samkjøring og mer bruk av digitale møter

Kommunen som myndighet og samfunnsutvikler

Teknisk drift Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Avfall og deponi	Kommunen veileder husholdninger og næringsliv om avfallshåndtering.	1. Kampanjer for ombruk og redusert avfall. Samarbeid om lokale ombruksstasjoner.
Bygge- og anleggsplasser	Private følger nasjonale krav, men klimaambisjon varierer.	
Fossilfri varme	Private bygg varierer i energiløsninger.	2. Informasjonsarbeid om Enova-støtte og fornybare energikilder.
Ladeinfrastruktur	Ladepunkter i sentrum, begrenset dekning ellers.	
Mat og matsvinn	Kampanjer i skoler, men varierende praksis.	3. Informasjonsarbeid mot husholdninger og næringsliv, samt støtte lokale omfordelingsordninger.
Veitransport	Bilavhengig kommune.	4. Tilrettelegging for gange, sykkel og kollektivtransport samt flere ladepunkter.

Teknisk forvaltning Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Tiltak i kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner	- Fortette i eksisterende bebyggelse og langs kollektivakser. - Regulere gang- og sykkelveier, gode parkeringsmuligheter for sykler og god adkomst for syklende og gående til ulike bygg. - Øke tilgjengelighet til holdeplasser for gående og syklende, for eksempel regulere snarveier. - Etablere pendler-/innfartsparkering og god sykkelparkering ved kollektivpunkt. - Lokalisere virksomheter for godstransport med god tilgang til jernbane, havn eller hovedvegnett - Fastsette reguleringsbestemmelser for antall boliger og boligstørrelse i planområdet, bruk av arealer, trafikkregulerende tiltak og tilrettelegging for fjernvarme.	Videreføre eksisterende tiltak 1 - 11 Nye tiltak: - Tilpasse kommunale planer til mål og føringer for regional utvikling som reduserer transportbehovet. - Innarbeide viktige klima-føringer i overordnede planer, spesielt kommuneplanens samfunnsdel og arealdel, og legge føringene til grunn i mer detaljerte planer som områdeplaner og reguleringsplaner. - Ikke bygge ned karbonrike arealer, først og fremst skog og myr. - Høy arealutnyttelse i nye sentrale utbyggingsområder. - Samlokalisere funksjoner som boliger, arbeidsplasser, barnehager og andre servicefunksjoner, for å redusere transportbehovet mellom funksjonene - Lokalisere prioriterte funksjoner ved kollektivknutepunkter

Teknisk forvaltning Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
	7. Når det blir satt av areal til parkering kan kommunen ha som rutine at det blir etablert ladestasjoner. 8. Etablere strategier eller planer for å sikre at ladeinfrastrukturen er godt nok utbygd i kommunen. 9. Planmessig tilrettelegging av arealer for produksjon av fornybar energi (sol og vind) 10. Planmessig tilrettelegging av arealer for strøminfrastruktur 11. Bestemmelser om utbyggingsavtaler til utbygging av infrastruktur	18. Tilbakeføre arealer som er avsatt til ulike formål i tidligere planer, når de av klimahensyn ikke egner seg til utbyggingsformål. 19. Regulere arealer for lade- og fylleinfrastruktur for klimavennlig transport. 20. Bestemmelser om energieffektivisering i næringsbygg 21. Bestemmelser om krav til sykkelparkering 22. Etablere fond for ny offentlig infrastruktur (lekeplass, g/s-veier og snarveier) med hjemmel i rekkefølgebestemmelsene

Landbruk Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Avfall Fornybar energi	Prosess med etablering av biogassanlegg som skal ta imot avfall og husdyrgjødsel fra lokale bønder. Innsamling og gjenvinning av landbruksplast	1. Pådriver for avfallshåndtering i landbruket. 2. Pådriver for biogassanlegg lokalt i kommunen. 3. Pådriver for biogassanlegg i kommunen?
Jordbruk	Kommunen forvalter støtteordningene på landbruksområdet målrettet for å redusere utslipp.	4. Være pådriver for økt kunnskap og erfaringsutveksling om klimatiltak i jordbruket. Samarbeid med interesseorganisasjonene? 5. Kommunen kan gjennom arealplan og jordvernstrategi sikre dyrket mark for lokal matproduksjon. 6. Tilrettelegging for lokal foredling, gårdsutsal og bondens marked reduserer transportutslipp og matsvinn.
Karbonfangst	Nasjonalt og lokalpolitisk fokus på bevaring av dyrket mark. Lokale retningslinjer for NMSK midler. RMP midler for bønder.	7. Fortsatt fokus på bevaring av dyrket mark, samt bli strengere på omdisponering. 8. Oppmuntre til bærekraftig skogbruk med lengre omløpstid, økt planting og bruk av skogfond. 9. Tilrettelegge for fangvekster, redusert jordbearbeiding og økt bruk av organisk materiale (Regionalt miljøtilskudd i jordbruket -RMP) 10. Måle og rapportere effekter av tiltak for å dokumentere fremgang?

Landbruk Tema	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Skog	Kommunen prioriter lokale klimautfordringer gjennom lokale retningslinjer for f. eks NMSK.	11. Være pådriver gjennom for eksempel kursing for klimaoptimal skjøtsel, spesielt overfor de mange små skogeierne

Næring	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
Klima	- Pr. 1/3-26 er 12 bedrifter i Farsund kommune sertifisert som Miljøfyrtårn https://www.miljofyrtarn.no/sok-virksomheter/ - I tillegg er det flere virksomheter som er sertifisert iht. Norsk standard: ISO 9001 (kvalitetsledelse) ISO 14001 (miljøledelse)	1. Samarbeide med næringslivet og legge til rette for klimagassreduserende tiltak.
Energiproduksjon og energibærere	Lista vindkraftverk ble satt i drift i 2012. Anlegget har 31 turbiner. Installert effekt er 71,3 MW, og midlere årsproduksjon er på 224 GWh. Kraftverket har konsesjon til 01.01.2037. - Det er søkt om konsesjon for Farsund Lufthavn solkraftverk (7,5 MW / 8 GWh). - I Lundevågen pågår det utredning av et hydrogenanlegg på 150 MW, der Gen2 Energy har en opsjonsavtale og planlegger etablering basert på fornybare energibærere. Dette inkluderer behov for fleksibel energinfrastruktur, kjøling, varmegjenvinning og løsninger som legger til rette for sirkulær ressursutnyttelse. - Lister kjernekraft utreder mulighetene for bygging av et kjernekraftverk i Farsund eller Lyngdal.	2. Tilrettelegge for lokal naturvennlig energiproduksjon i arealplanleggingen
Sirkulær økonomi / Industriell symbiose	Eydekyngen, fylkeskommunen og Farsund kommune samarbeider med lokal industri om utvikling av industriell symbiose basert på	3. Flere tiltak for utnyttelse av spillvarmen fra Alcoa og andre bedrifter i Lundevågen

Næring	Dagens situasjon	Forslag til nye klimatiltak
	veileder: Veileder for utvikling av industriell symbiose Det er igangsatt flere konkrete prosjekter for klimagassreduksjon og energieffektivisering • Biogassanlegg under planlegging på Lista flyplass med en energiproduksjon på 85 GWh. Innsatsfaktorer inkluderer råstoff fra lokalt jordbruk og slam fra de landbaserte oppdrettsanleggene Baring og Lista Laks som gir en naturlig symbiose. 9000 tonn CO₂ må allokere for i fremtidig næringsetablering	4. Tilrettelegge for industriell symbiose i plan- og næringsutviklingen

Vedlegg 2: Miljødirektoratets må-tiltak i kommunesektoren

Kommunen har et handlingsrom for å kutte i klimagassutslippene både som planmyndighet og samfunnsutvikler og som innkjøper, eier og drifter av egen virksomhet.

Miljødirektoratets nettside [Klimatiltak i kommuner](#) har oversikter over hvordan kommuner og fylkeskommuner kan utløse utslippskutt i Klimatiltak i Norge-rapporten og andre klimatiltak. Nettsiden omfatter til sammen 31 tiltak fordelt på sektorene:

- skog- og arealbruk,
- sjøfart, fiske og havbruk,
- landtransport, maskiner og luftfart
- jordbruk
- Karbonfangst og lagring
- Andre tiltak

Tiltakene er fordelt på hva kommunen må gjøre og kan gjøre

Må-tiltakene inngår i tiltaksbanken i handlingsplanen. Den viser til hvor kommunene må handle i en eller flere roller dersom klimaeffekten i tiltakene som er beskrevet i rapporten Klimatiltak i Norge skal utløses. Analysen tar utgangspunkt i det handlingsrommet og de virkemidlene kommunene har i dag. Analysen er ikke detaljert med hensyn til tid og innfasing av de ulike tiltakene. Analysen sier derfor ikke hva som bør skje når. Men et tydelig budskap i Klimatiltak i Norge-rapporten er at tiden er knapp, og at klimahensyn må integreres i alle sektorer.

Klimatiltak i Norge-rapporten viser mange tiltak som gjør det mulig å nå klimamålene i klimaloven, herunder 2030-målet. Bare noen få må-punktet i listen er må-tiltak etter lovverket. Det gjelder bla innen avfallssortering og nullutslippskjøretøy i offentlig tjeneste. Dette skillet kommer fram i de utdypende tekstene dersom du klikker helt inn i tiltaket i listen.

Må-tiltakene framgår av etterfølgende oversikter. Tiltakene er sortert på ansvar:

- Landbruk
- Teknisk forvaltning
- Teknisk drift

<https://www.miljodirektoratet.no/tjenester/klimatiltak-i-kommuner/?so=desc&sc=sector&must=true>

Klimatiltak i kommuner

Oversikt over hvordan kommuner og fylkeskommuner kan utløse utslippskutt i Klimatiltak i Norge-rapporten og andre klimatiltak.

Listen er avgrenset til direkte utslipp. Den er ikke uttømmende. Kom gjerne med innspill til tiltak, roller og virkemidler som kommuner og fylkeskommuner kan bruke for å kutte utslipp av klimagasser. Send dine innspill til klimasats@miljodir.no

Navn på tiltak	Sektor	Vis bare tiltak hvor kommunesektor				Vis tiltak som krever			
Søk	Søk etter	☒ Må handle	☐ Kan bidra	☐ Arealplanvedtak etter plan- og bygningsloven					
31 Tiltak K = kommune, FK = fylkeskommune ↓ Last ned i Excel									
Tiltaksnavn	Sektor	Myndighet		Innkjøper		Eier og drifter		Samfunns-utvikler	
		K	FK	K	FK	K	FK	K	FK
Myrrestauring - L10	Skog- og ar...	Må	-	-	-	Kan	-	Kan	Kan
Redusert nedbygging - L01	Skog- og ar...	Må	-	-	-	Kan	Kan	-	-
Batterielektrifisering av mindre fartøy og nærskipfart - S02	Sjøfart, fisk...	Må	-	-	-	Må	-	Kan	Kan
Overgang til hydrogenbaserte drivstoff i sjøfarten - S03	Sjøfart, fisk...	Må	-	-	-	-	-	Kan	Kan
Nullutslippsløsninger i offentlig passasjertransport på sjø - S...	Sjøfart, fisk...	Må	-	-	Må	Må	Må	-	-
Økt bruk av landstrøm - S06	Sjøfart, fisk...	Må	-	-	-	Må	-	Kan	-
Transporteffektiv arealbruk - T01	Landtransp...	Må	Må	Kan	Kan	-	Kan	Kan	Kan
Økte godsandeler på bane og sjø - T13	Landtransp...	Må	Kan	Kan	Kan	Kan	-	Kan	Kan
Bedre logistikk og effektivisering i bygge- og anleggsprosjekt...	Landtransp...	Må	-	Må	Må	Kan	-	Kan	Kan
Innfasing av nullutslippsmaskiner i andre næringer - T20	Landtransp...	-	-	Må	-	Må	-	Kan	Kan
Logistikkoptimalisering av varetransport - T12	Landtransp...	Kan	-	Må	Må	Kan	Kan	Kan	-
Alle nye varebiler er elektriske i 2028 - T15	Landtransp...	Må	-	Må	Må	Kan	-	Kan	-
Alle nye lastebiler bruker nullutslippsteknologi eller biogass i...	Landtransp...	Må	-	Kan	Kan	-	-	Kan	Kan
Økt bruk av hjemmekontor og digitale møter - T02	Landtransp...	-	-	-	-	Må	Må	Kan	Kan
Økt samkjøring og bildeling - T04	Landtransp...	Kan	-	-	-	Kan	Må	Kan	Kan
Elektrifisering av busser - T07	Landtransp...	Må	-	Kan	Må	-	Må	Kan	Må
Transportmiddelskifte fra bil til gange, sykkel og kollektivtran...	Landtransp...	Må	Må	-	-	Må	Må	Kan	Kan
Alle nye maskiner til bygge- og anleggsplasser er nullutslipp i...	Landtransp...	Kan	-	Må	Må	Må	Må	Kan	Kan
Alle nye personbiler er nullutslippskjøretøy	Landtransp...	Må	-	Må	Kan	Må	-	Kan	-
Biokull - J07	Jordbruk	-	-	Kan	-	Må	Kan	Kan	-
Forbruk i tråd med nasjonale kostråd - J01	Jordbruk	-	-	Må	Må	Må	Kan	Kan	-
Stans i nydyrking av myr - J05	Jordbruk	Må	-	-	-	Kan	Kan	Kan	-
Husdyrgjødsel til biogass - J03	Jordbruk	Må	-	Kan	Kan	Kan	Kan	Kan	-
Kantvegetasjon mellom vassdrag og jordbruksareal - J11	Jordbruk	Må	-	-	-	Kan	Kan	Kan	-
Redusere avskoging til jordbruksformål - J10	Jordbruk	Må	-	-	-	-	Kan	Kan	-
Karbonfangst og lagring - J01	Industri og ...	Må	-	Kan	-	Må	-	Kan	-
Økt utsortering og materialgjenvinning av plast - E02	Andre tiltak	Må	-	Kan	Kan	Må	Må	-	-
Utfasing av gass til permanent oppvarming - O03	Andre tiltak	Kan	-	-	-	Må	Må	Kan	Kan
Økt utsortering av tekstiler fra restavfall - E01	Andre tiltak	Må	-	Kan	Kan	Må	Må	Kan	-
Følge opp forbud mot fossil olje og gass til byggevarme	Andre tiltak	Må	-	-	-	Må	Kan	Kan	-
Økt uttak av metan i avfallsdeponi - A01	Andre tiltak	Kan	-	-	-	Må	-	-	-

Må-tiltak for kommunen som myndighet, innkjøper, eier og drifter av egen virksomhet

Ansvar:

	Landbruk
	Teknisk forvaltning
	Teknisk drift

Handlingsmål for utslippskutt	Må-tiltak for kommunen som myndighet	Må-tiltak for kommunen som innkjøper, eier og drifter
L10 Myrrestaurering	Ved restaurering av myr utenfor vernede områder må kommunen gi tillatelse til motorferdsel i utmark for å transportere inn nødvendige maskiner	
L01 Redusert nedbygging	Kommunen må vedta arealplaner som reduserer nedbygging av karbonrike arealer og legger til rette for effektiv bruk av de arealene som bebygges.	
S02 Batterielektrifisering av mindre fartøy og nærskipfart	Kommunen må om nødvendig regulere og byggesaks-behandle havne- og kaianlegg med egnet energiforsyning, tilpasset de aktuelle fartøyene som skal elektrifiseres.	Kommunen som grunneier må tillate utbygging, eller kan selv bygge ut nødvendig landinfrastruktur på egne havne- og kaianlegg.
S03 Overgang til hydrogenbaserte drivstoff i sjøfarten	Kommunen må regulere og byggesaksbehandle nødvendige lagrings- og fylleinfrastruktur for hydrogenbaserte drivstoff	
S01 Nullutslippsløsninger i offentlig passasjertransport på sjø		
S06 Økt bruk av landstrøm	Kommunen må regulere og byggesaksbehandle havne- og kaianlegg med egnet energiforsyning, tilpasset de aktuelle fartøyene som bruke landstrømmen.	Kommunen må som havneier tilrettelegge landstrøm tilpasset behovene til de fartøyene som skal bruke anleggene.
T01 Transporteffektiv arealbruk	Kommunen må vedta arealplaner som legger til rette for redusert reisebehov.	
T13 Økte godsandeler på bane og sjø	Kommunen må regulere tilstrekkelig arealer til havneterminaler, der det er en barriere for tiltaket.	
T17 Bedre logistikk og effektivisering i bygge- og anleggsprosjekter	Kommunen må regulere og byggesaksbehandle nødvendige arealer til mellomlagring av masser.	Kommunen må etterspørre god logistikk og effektivisering ved kjøp av bygge- og anleggstjenester i anskaffelser.
T20 Innfasing av nullutslippsmaskiner		Kommunen må etterspørre eller kreve nullutslipps-maskiner i tjenestekjøp, for eksempel i parkdrift, veildrift og avfalls-behandling.

		Kommunen må kjøpe inn utslippsfrie eller nullutslipps-maskiner ved kjøp av nye maskiner til bygge- og anleggsarbeider hvor dette er gjennomførbart eller hensiktsmessig. Kommunen må på sikt elektrifisere mange av sine ikke-veigående maskiner.
T12 Logistikk-optimalisering av varetransport	.	Kommunen må etterspørre effektivisering i vare- og tjenestekjøp som medfører transport.
T15 Alle nye varebiler er elektriske i 2028	Kommunen må regulere og byggesaksbehandle arealer til ladeinfrastruktur i områder der manglende lading er barriere.	Kommunen må kjøpe inn utslippsfrie kjøretøy ved kjøp av nye lette og tyngre varebiler. Dette er krav i forskrift om utslippskrav til kjøretøy ved offentlig anskaffelse av veitransport.
T16 Alle nye lastebiler bruker nullutslippsteknologi eller biogass i 2030	Kommunen må regulere og byggesaksbehandle arealer til ladeinfrastruktur i områder der manglende lading er barriere	Fra og med 2030 må kommunen kjøpe nullutslipps- eller biogass-lastebiler
T02 Økt bruk av hjemmekontor og digitale møter		Kommunen må vurdere å øke bruken av hjemmekontor og erstatte en andel reiser med digitale møter.
T04 Økt samkjøring og bildeling		
T07 Elektrifisering av busser	Kommunen må regulere og byggesaksbehandle nødvendig arealer til ladeinfrastruktur i nærheten av ruteområdet for bybuser og regionbusser.	
T03 Transportmidelskifte fra bil til gange, sykkel og kollektivtransport	Kommunen må vedta arealplaner som legger til rette for effektive kollektivsystemer i områder og på strekninger der kollektivtransport kan dekke transportbehovene. Kommunen må vedta arealplaner som legger til rette for sykkel og gange. Bilrestriktive tiltak, som endringer i parkeringsnormer for bolig og næring, må benyttes i kombinasjon med tilrettelegging.	Kommunen må på ulike måter bidra til effektive overganger mellom transportmidler, blant annet i fysisk utforming av arealer og plassering av funksjoner. Sykkel og gange: Kommunen må som veieier fordele veiarealet mellom brukere på en god måte, og regulere fart og parkering.
Alle nye maskiner til bygge- og anleggsplasser er nullutslipp i 2035		Kommunen må etterspørre eller kreve nullutslipps-maskiner i bygge- og anleggsarbeider. Kommunen må kjøpe inn utslippsfrie eller nullutslipps-maskiner ved kjøp av nye maskiner til bygge- og anleggsarbeider hvor dette er gjennomførbart eller hensiktsmessig.

		Kommunen må på sikt elektrifisere mange av sine ikke-veigående maskiner
Alle nye personbiler er nullutslipps-kjøretøy	Kommunen må regulere og byggesaksbehandle arealer til ladeinfrastruktur i områder der manglende lading er barriere.	Kommunen må kjøpe inn utslippsfrie kjøretøy ved kjøp, leasing og leie av personbiler. Dette er krav i forskrift om utslippskrav til kjøretøy ved offentlig anskaffelse av veitransport. Kommunen må tilrettelegge nødvendig lading på kommunale parkeringsplasser med mer i byer og tettsteder når dette ikke kan løses privat.
J07 Biokull		
J01 Forbruk i tråd med nasjonale kostråd		Kommunen må stille krav til sammensetning ved innkjøp av måltidstjenester. Bruk gjerne standardiserte krav om klimavennlig mat og matsvinn fra Direktoratet for forvaltning og økonomistyrings (DFØs) kriterieveiviser. Kommunen må bidra til målet i egen matservering, for eksempel matservering i helse og omsorg, barnehage, skolefritidsordning og kantine.
J05 Stans i nydyrking av myr	Kommunen må gjennom arealplanlegging unngå nedbygging av jordbruksjord, eller tap av leiejord som følge av nedbygging, som så medfører de særlige tilfellene som gir grunnlag for dispensasjon fra forbudet i forskrift om nydyrking.	
J03 Husdyrgjødsel til biogass	Kommunen må regulere arealer til eventuelt biogassanlegg	
J11 Kantvegetasjon mellom vassdrag og jordbruksareal	Kommunen må prioritere tiltaket ved tildeling av SMIL-midler.	
J10 Redusere avskoging til jordbruksformål	Kommunen må følge opp driveplikten av jordbrukseiendommer, jamfør jordloven. Manglende oppfølging fører til at jordbruksarealer går ut av drift.	
I01 Karbonfangst og lagring	Kommunen må regulere mellomlagringsarealer og traseer for eventuell rørinfrastruktur som i noen tilfeller krysser kommunegrenser. Anlegg for fangst og lagring av CO ₂ fra omgivelsesluft krever også egnet arealformål.	

E02 Økt utsortering og materialgjenvinning av plast	Kommunen skal også sørge for at utsortert plastavfall leveres til forberedelse til ombruk eller materialgjenvinning. Kommunene har målkrav for hvor stor andel som skal samles inn. Kommunen skal etter forurensingsloven kapittel 5 § 34 fastsette avfallsgebyr. Kommunen bør differensiere dette gebyret, da dette vil kunne bidra til økt utsortering og materialgjenvinning av plastavfall.	Kommunen som virksomhet plikter etter avfallsforskriften kapittel 10a, § 10a-8 til -10, å sørge for utsortering og separat innsamling av plastavfall fra husholdningslignende avfall. Kommunen skal videre sørge for at utsortert plastavfall leveres til forberedelse til ombruk eller materialgjenvinning. Dette vil gjelde for de bygg og institusjoner som kommunen eier og drifter.
O03 Utfasing av gass til permanent oppvarming		Kommunen må fase ut eventuell egen gassfyring i eksisterende bygg.
E01 Økt utsortering av tekstiler fra restavfall	Avfallsforskriften kapittel 10a § 10a-4 til -6 pålegger kommunen utsortering og separat innsamling av tekstilavfall fra husholdninger, som kan forberedes til ombruk eller materialgjenvinnes. Kommunen skal videre sørge for at utsortert avfall leveres til forberedelse til ombruk eller materialgjenvinning. Kommunen skal etter forurensingsloven kapittel 5 § 34 fastsette avfallsgebyr. Kommunen bør differensiere dette gebyret, da dette vil kunne bidra til økt usortering og materialgjenvinning av tekstilavfall.	Kommunen som næringsvirksomhet plikter etter avfallsforskriften kapittel 10a § 10a-8 til -10 å sørge for utsortering og separat innsamling av tekstilavfall fra husholdningslignende avfall. Kommunen skal videre sørge for at utsortert tekstilavfall leveres til forberedelse til ombruk eller materialgjenvinning. Dette vil gjelde for de bygg og institusjoner som kommunen eier og drifter.
Følge opp forbud mot fossil olje og gass til byggvarme	Kommunen skal følge opp regelverket og er dispensasjonsmyndighet.	Kommunen må følge forbudet på kommunens egne byggeplasser.
A01 Økt uttak av metan i avfallsdeponi	Kommunen må gjennomføre tiltak på nedlagte, kommunale deponier der det er deponert organisk avfall for å øke mengden metan som samles og behandles	